

Efektyvi konkurencijos priežiūra: intensyvesnis suderintų veiksmų taikymas

2015.11.03, Martynas Jablonskis, advokato padėjėjas,
advokatų kontora Vadapalas, Vaitekūnas ir partneriai EUROLEX

Pastarųjų metų ES ir Lietuvos konkurencijos teisės praktika rodo didėjančią Konkurencijos tarybos ir Europos Komisijos susidomėjimą suderintais veiksmais. Suderinti veiksmai reiškia efektyvios konkurencijos tarp įmonių pakeitimą praktiniu kooperavimusi, kai nesudariusios kartelinio susitarimo, įmonės siekia arba realiai apriboja efektyvią tarpusavio konkurenciją. Todėl natūralu, kad konkurentų suderintas elgesys yra draudžiamas.

Didėjantis konkurencijos priežiūros institucijų susidomėjimas suderintais veiksmais turėtų kelti susirūpinimą įmonėms, kurios balansuoja ant suderintų veiksmų ribos.

Konkurentams draudžiama keistis informacija

Apžvelgiant naujausią Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) praktiką dėl suderintų veiksmų, verta paminėti, kad 2015 m. kovo 19 dienos Dole food byloje ESTT nusprendė, kad Šiaurės Europos bananų rinkoje konkurentai neteisėtai suderino veiksmus, nes keitėsi komerciškai jautria informacija. ESTT dar kartą priminė apie itin griežtą apsikeitimo informacija teisinį vertinimą, t.y. Konkurencijos tarybai nebūtina įrodyti, kad apsikeitimas informacija realiai sukėlė neigiamų pasekmių.

Nustačiusi apsikeitimo komerciškai jautria informacija faktą, pavyzdžiui, apie kainas, tiekėjus, klientus, rinkos teritorijas ir panašiai, Konkurencijos taryba gali preziumuoti pažeidimą. Preziumuojama, kad į neteisėtai gautą informaciją konkurentas greičiausia atsižvelgs formuodamas savo komercinę politiką ir atitinkami derins savo veiksmus rinkoje. Itin griežtą vertinimą iliustruoja ir gerai žinoma T-Mobile byla, kurioje vienkartinis apsikeitimas komerciškai jautria informacija buvo pagrindu baudos skyrimui.

Nepaisant to, įmonės gali išvengti suderintų veiksmų konstatavimo dviem teisėtais būdais: pirma, aiškiai ir nedviprasmiškai atsisakydamos gauti ir/ ar keistis konfidencialia informacija, antra, informuodamos Konkurencijos tarybą apie galimą konkurencijos teisės pažeidimą.

Praktikoje nėra atvejų arba jie išties reti, kai įmonėms pavyksta atsiriboti nuo pažeidimo prieš tai neinformavus Konkurencijos tarybos. Todėl pirmiausia reikėtų apskritai vengti situacijų, kuriose galimi neteisėti informacijos mainai. Priešingu atveju, įmonės rizikuoja nemenka bauda bei reputacijos praradimu.

Dažnai klystama manant, kad pasyvi įmonė, t.y. ta kuri neseka suderintais veiksmais, bet dalyvavo juos suderinant, bus atleista nuo atsakomybės. Ypač pavojinga keistis informacija, jei tai paveiks prekybą tarp ES valstybių narių, nes tokio masto pažeidimai yra Europos Komisijos kompetencijoje. Pastaroji skiria ypač dideles baudas.

Nors suderintų veiksmų sąvoka yra plati ir aiškiai neapibrėžta, ligšiolinė praktika rodo, kad daugiausia pažeidimų yra vienaip ar kitaip susiję su konkurentų apsikeitimu informacija. ESTT išaiškinimai „E turas ir kt.“ byloje gali reikšmingai išplėsti suderintų veiksmų taikymą naujiems atvejams.

Ko galima tikėtis iš ESTT išaiškinimų „E-turas ir kt.“ byloje

Byloje „E-turas ir kt.“ trisdešimt Lietuvos kelionių agentūrų galimai derino pirkėjams taikomų nuolaidų dydį per „E-turas“ elektroninę sistemą. Techninėmis priemonėmis užfiksavus 3 % maksimalų nuolaidų dydį, kelionių agentūros neturėjo galimybės klientams pasiūlyti didesnių nuolaidų minėtoje sistemoje. Įdomu tai, kad pati sistema nepriklausė kelionių agentūroms. Sistema buvo administruojama trečiojo asmens, kuris prieš užfiksuodamas maksimalų 3 % nuolaidų dydį apie tai kelionių agentūras informavo per sistemą išsiuntęs pranešimą.

2012 m. konkurentų veiksmus išnagrinėjusi Konkurencijos taryba nustatė pažeidimą ir skyrė baudas. Konkurencijos tarybos vertinimu, kelionių agentūros turėjo išreikšti aiškų prieštaravimą dėl maksimalaus nuolaidų dydžio užfiksavimo, tuo tarpu tik pasyviai tylėdamos, įmonės išreiškė tylų pritarimą suderintiems veiksams.

Galutinį sprendimą byloje turintis priimti Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas kreipėsi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Teismas suabejojo ar įrodymai dėl suderintų veiksmų, kurie yra daugiau susiję su trečiojo asmens vienašaliu pranešimu ir faktiniu maksimalaus nuolaidų dydžio užfiksavimu, gali būti vertinami įrodymais, patvirtinančiais kelionių agentūrų suderintus veiksmus.

Šių metų liepą buvo pateikta įtakinga, nors ESTT ir nesaistanti, generalinio advokato Maciej Szpunar išvada, kuri kelionių agentūroms nieko gero nežada. Generalinis advokatas pastebėjo, kad ESTT turės retą progą išaiškinti suderintus veiksmus atsietai nuo susitarimo arba įmonių asociacijos sprendimo sąvokų. Todėl tikėtina, kad ESTT išaiškinimai byloje turės ilgalaikę reikšmę suderintų veiksmų bylose.

Generalinio advokato nuomone, nors trečiojo asmens pranešimo persiuntimas kompiuterizuota sistema verslo praktikoje ir negali būti vertinamas lygiaverčiu įrodymu susirašinėjimui elektroniniu paštu ar realiems konkurentų susitikimams, tačiau atsižvelgiant į faktą, kad Eturas yra bendras konkurentų verslo partneris, turėjęs techninių priemonių

suderintiems veiksams įgyvendinti, generalinio advokato nuomone, tai reiškia, kad konkurentų komunikavimas „E-turas“ sistema negali būti vertinamas teisėto verslo dialogo dalimi. Norėdamos išvengti pažeidimo, įmonės turėjo viešai atsiriboti nuo neteisėtos iniciatyvos. To nepadariusios, kelionių agentūros išreiškė tylų sutikimą, kuris yra jų atsakomybės pagrindas. Kitaip tariant, generalinis advokatas patvirtino Konkurencijos tarybos motyvaciją.

Generalinio advokato nuomone, kelionių agentūrų bendras verslo partneris Eturas ir jo „E turas“ sistema buvo panaudoti kaip įrankiai veiksmų suderinimui. Todėl pastarųjų motyvas, kad suderinti veiksmai neturėtų būti taikomi dėl vienašalių trečiojo asmens veiksmų, generalinio advokato neįtikino.

ESTT išaiškinimų galima reikšmė

Jei ESTT savo sprendime pritaręs generalinio advokato išvadai, įmonėms bus pasiųstas gana rimtas signalas apie būtinumą atidžiau įsivertinti riziką dėl suderintų veiksmų. Pasyvus elgesys gali būti nepakankamas, siekiant išvengti atsakomybės. Tikėtina, kad praktikoje atsirastų viešo atsiribojimo nuo konkurencijos teisės pažeidimų atvejų.

Priežiūros institucijų arsenale esanti suderintų veiksmų sąvoka ir jos aktyvesnis panaudojimas iš esmės reiškia intensyvesnę rinkų priežiūrą. Norėdamos išvengti didelių baudų už antikonkurencinius veiksmus, tokius kaip keitimasis informacija, įmonės pirmiausia turėtų imtis prevencinių veiksmų savo viduje, apmokyti darbuotojus bei duoti jiems aiškias instrukcijas.

Įvairesnis suderintų veiksmų taikymas galėtų padėti spręsti konkurentų suderinto elgesio problemas oligopolinėse rinkose, kurių Lietuvoje gausu. Būtent oligopolinėse rinkose yra didžiausių baudų už antikonkurencinius veiksmus grėsmė.